

рух їхніх думок. І знайти місце для обговорення мирних проблем і питань. Вірю в це щиросердно.

СМОЛІНА С. В.

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки та

методики викладання іноземних мов,

Національний університет «Чернігівський колегіум»

імені Т. Г. Шевченка,

м. Чернігів

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ВИКЛАДАЧА В УМОВАХ ВІЙНИ

Підготовка майбутніх педагогів включає низку аспектів. Але усі ці аспекти об'єднані однією діяльністю – спілкуванням. І передусім спілкуванням із викладачем. Робота викладача пронизана спілкуванням. Науково-педагогічні працівники закладів вищої освіти працюють 24/7. У будь яких умовах. Оскільки окрім навчальної роботи є організаційна, методична, наукова тощо. Наукова робота передбачає постійний пошук рішень на поставлені питання. І навіть ця діяльність передбачає спілкування: із самим собою, рефлексуючи власний досвід; індивідуальне з колегами; групове – на конференціях, форумах, семінарах тощо для обміну досвідом та пошуку ідей. Спілкування та пошук рішень відбувається за будь-яких умов.

24 лютого 2022 року багато хто не міг повірити у реальність військових дій. Викладачі, студенти були розгублені, нажахані. Усім необхідні були чіткі вказівки: що робити? Досвід використання технічних засобів під час карантину став у нагоді. Як куратор академічної групи, одразу повідомила студентів через соціальні мережі про укриття, адреси яких місцева влада оприлюднила у засобах масової інформації. Важливим аспектом роботи зі студентами стало спілкування у чаті або індивідуальні бесіди телефоном. Намагалася підтримати їх та спрямовувала думки і дії студентів на збереження їх здоров'я та життя. Дуже швидко стало неможливо спілкуватися через відсутність інтернет-зв'язку, телефонного зв'язку, а згодом і через відсутність електроенергії. Нестача води, їжі, холод, постійна загроза життю – про навчання не було і мови. Проте, за відсутності обстрілів та при денному світлі була можливість читати книжки з домашньої бібліотеки – спілкуватися з авторами, шукати відповіді на питання, що крутилися у голові. Книжки найважче було покидати, тікаючи від бомбардувань. Оскільки наразі навчаюсь у докторантурі і сферою моїх інтересів у межах роботи над дисертацією є постать учителя, серед інших, перечитувала й праці В. О. Сухомлинського. Педагог, який відчув на собі, що таке війна і стверджував, що школа має бути школою радості, де без поспіху

ХІІ Міжнародні і ХХІХ Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю. Шлях до серця дитини в травматичних ситуаціях життя»

вчать дітей міркувати, розвивають цікавість, любов до знання, виховують через красу сердечних взаємин, вчать залишатися людьми за будь-яких умов. А вчитель має вчитися любити дітей, тобто бути відповідальним та бажати добра дитині.

Саме відповідальність за свої дії та бездіяльність є фундаментальною якістю, яку треба розвивати у підготовці майбутніх вчителів.

Велика кількість викладачів та студентів змушені були переміщатись у безпечніші місця. Багато хто виїхав закордон. Лише ближче до кінця березня люди почали оговтуватись, зв'язуватись один з одним, дізнаватись про долю близьких та знайомих.

Важливим моментом на початку квітня стало відновлення навчання дистанційно. Поринувши у наукову, навчальну роботу, хотілося зробити якнайбільше. Опинившись у Празі, не одразу відчували себе у безпеці. Дітям марилося, що цивільні літаки, які час від часу пролітали над містом, будуть скидати бомби. Малеча здригалась і їм весь час здавалося, що потрібно бігти в укриття. Мабуть, звук літака назавжди буде пов'язаний із небезпекою. Проте, постійна зайнятість навчанням допомагала переключитися. Вільний час з'являвся лише увечері, його було достатньо тільки для прогулянки на ігровий майданчик, де діти могли познайомитися з однолітками з України, поділитися своїми переживаннями, своїм моторошним досвідом і поспівчувати, підтримати один одного. Добре, що такі бесіди плавно змінювалися грою, завдяки широко розвинутій та змістовно наповненій для будь-якого віку мережі ігрових майданчиків у Празі. Поки діти граються, батьки можуть поспілкуватися, обмінятися досвідом. Такі бесіди давали натхнення працювати далі.

Хотілося завантажити себе роботою якнайбільше. Розуміла, що знаходячись на батьківщині Яна Амоса Коменського, маю відвідати його музей; перебуваючи у місті, куди у 1923 році емігрувала Софія Русова, маю вивчити відповідні документи в архіві. Робота у Національному архіві м. Праги спершу викликала відчуття дежавю: це вже було. Сто років тому. У 1923 році Софія Русова емігрувала до Праги. Наша «Монтесорі» змушена була тікати від радянської влади. Прикро, що не вдалося повернутися. Така перспектива лякала, але підтримувало розуміння того, що педагогиня, не дивлячись на величезну бюрократичну тяганину із оформленням документів: віз, паспортів, реєстрацій тощо, продовжувала працювати, створювати освітні осередки для українців, писати наукові праці. Такий приклад надихає і ти (добре, що окрім документів схопила із собою ноутбук, тікаючи з-під обстрілів) поринаєш у наукову, грантову діяльність, ти спілкуєшся зі студентами онлайн або телефоном, слухаєш їхні історії, співчуваєш, розповідаєш як було сто років назад і намагаєшся разом з ними зрозуміти, що зробили не так, якщо сто років потому знову змушені тікати з власної землі. Розумієш, що маєш зламати матрицю і повернутися. Це перше, що потрібно зробити. Навчальні заклади,

ХІІ Міжнародні і ХХІХ Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю. Шлях до серця дитини в травматичних ситуаціях життя»

спілки, наукові видання в еміграції – це добре, але на кого залишаємо рідну землю і своє майбутнє – наших студентів?

Під час дистанційних лекцій та практичних занять мої студенти з особливим завзяттям бралися до навчання. Онлайн спілкування надавало відчуття стабільності. Це той відрізок життя, до якого звикли під час карантину і саме онлайн навчання створювало атмосферу безпеки, якої, втім, насправді не було. Але власним прикладом спокійного спілкування, впевненою інтонацією намагалась спрямувати крізь онлайн простір діяльність студентів на досягнення навчальних цілей. Розуміючи, що навчання відбувається в умовах війни, старалась опрацювати навчальний матеріал зі студентами на заняттях, не навантажуючи їх домашніми завданнями. Добре, що засоби дистанційного навчання (демонстрація екрану із необхідними наочними матеріалами, використання віртуальної дошки для забезпечення інтерактивного навчання тощо) дозволяють зробити це.

На сьогодні зрозуміло таке: підготовка майбутніх педагогів в умовах війни потребує моральної та фізичної стійкості викладачів; уміння спілкуватися, взаємодіяти навіть у скруті; збільшення часу на індивідуальну роботу зі студентами; здатності продовжувати педагогічну, наукову діяльність в умовах війни; усвідомлення того, що з-за кордону, у довгостроковій перспективі, розвивати вітчизняну освіту не вдасться. Тому, ознайомившись із батьківщиною видатного педагога Європи та світу – Яна Амоса Коменського, набутокми і досвідом еміграції нашої Софії Русової, усвідомлюєш, що є потреба повертатися і розвивати освіту на рідній землі.

СОЛОМАХА І. Г.

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри права, філософії та політології,
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка,
м. Чернігів*

ФІЛОСОФСЬКИЙ КОНЦЕПТ «ЛЮБОВ» У СПАДЩИНІ В. СУХОМЛИНСЬКОГО У КОНТЕКСТІ АКТУАЛЬНИХ ЗАПИТІВ ОСВІТИ

У сучасних умовах життя в українському суспільстві, які, на жаль, є травматичними і для дорослих, і для дітей, дуже актуальними є не тільки педагогічні та психологічні ідеї Василя Сухомлинського, а й філософські підходи видатного вченого до розуміння процесів розвитку, навчання та виховання дітей.

В. Сухомлинський зазначає: «Дитинство – це світ особливий. Діти живуть своїми уявленнями про добро і зло, про хороше й погане; у них свої «критерії»